

Doetinchem heeft van acht molens er nog drie over

Na de restauraties in de tweede helft van de vorige eeuw beschikt Doetinchem weer over drie molens. Ooit waren dat er acht. In de uitgaven 6 (december 1977), 7 (februari 1978) en 8 (mei 1978) van de Kronyck wijdde H. Stam daaraan aandacht. Hieronder een geactualiseerde versie van zijn artikelen.

H. Stam

Wie een halve eeuw geleden Doetinchem naderde vanuit Montferland, werd getroffen door het armzalige restant van de Doetinchemse windmolen, de ontweekte molenromp aan de IJsselkade. Gelukkig is daar in 1965 verandering in gekomen, zodat sindsdien de oude walmolen weer in volle luister prijkt aan de oever van de Oude IJssel. Nadien werden ook de molen Aurora in Dichteren en de Velsmolen aan de Varsveldseweg opgeknapt. Zodat Doetinchem er weer drie bezit.

Ruim honderd jaar geleden waren er echter wel acht molens, die hun wieken lieten draaien op de wind. Wat een beeld van levendigheid zal dit zijn geweest en hoeveel mooier en schoner waren die oude 'industrieën' die niet met damp en rook de atmosfeer bedierven. We zullen al deze oude molens van Doetinchem de revue laten passeren en een ogenblik stilstaan bij het wel en wee van de door wind of water aangedreven maalderijen en stellen ons voor te beginnen met de waterradmolens. Deze hebben namelijk de oudste papieren en werden in de negende eeuw reeds in onze landstreken gebruikt, terwijl de eerste windmolens daarentegen pas tegen het einde van

de dertiende eeuw op het toneel verschenen. Geven we dus de oudste vorm van molen de eer die haar toekomt, toch wil dit geenszins zeggen dat in Doetinchem hun verschijning zo vroeg is opgetreden als algemeen gebruikelijk. Nee, de Doetinchemse waterradmolen, althans de eerste van de twee, komt pas in 1230 op het tapijt.

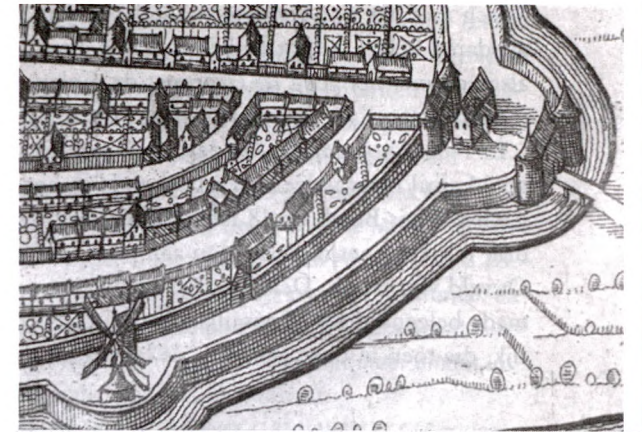
Otto II, graaf van Gelre en Zutphen, heft in 1230 in overleg met de burgers van Doetinchem, Zutphen en Arnhem de dinsdagse weekmarkt te Doesburg op en verplaatst de jaarmark van deze stad naar Doetinchem, waarvoor de burgers van Doetinchem hem de molen *Hap* in de Oude IJssel opdragen tegen een rente van 'zes ponden 's jaars', aldus no. 529 van de oorkonden in Sloet's Oorkondenboek. Deze molen droeg de naam *Hap* of *Haep*, een oude spelling voor hoop, een benaming die nog door verscheidene huidige molens wordt gedragen. Deze molen lag dus in de Oude IJssel. Het water van dit riviertje dreef het waterrad aan. Daar het verval van deze rivier vrij gering is, zal vermoedelijk een onderslagrad aanwezig zijn geweest. Het water viel dus niet bovenop het rad doch stroomde er aan de onderzijde tegenaan. De naam De

Hoop is later overgegaan op de omgeving van het Wijnbergse kerkje en wordt thans nog gevoerd door de Doetinchemse woonwijk over het spoor tussen de Wijnbergseweg, de Torontostraat en de Canadaparklaan. Zij heeft dus eeuwenlang stand gehouden, steeds onder de naam *Homoetse molen*, naar Hendrik van Homoet, die ermee werd beleend.

De waterradmolen is op zekere tijd verdwenen, wanneer is niet bekend, en ervoor in de plaats kwam een windmolen. Wel is het oeroude houtwerk van de waterradmolen teruggevonden toen in de jaren twintig van de vorige eeuw de Oude IJssel werd vergraven. Door deze vergraving kwam de plaats van de molen die oorspronkelijk aan de rechteroever lag, de Doetinchemse zijde, aan de linkeroever van de rivier terecht. De molen bevond zich ongeveer ter plaatse van de bedrijfsgebouwen van de Cebeco, tussen de tegenwoordige loop van de Oude IJssel en de Wijnbergseweg.

Een tweede waterradmolen, de latere stadswatermolen, lag aan de uitmonding van de Slinge. Deze beek stroomde vroeger door de stad, kruiste de Kapoeniestraat en viel beneden de IJsselbrug in de Oude IJssel. Op een kaart van Slichtenhorst (1654) wordt deze watermolen getekend. Ds. K.H. Greven schreef in 1829 nog dat het water van de Slinge aldaar 'de stadswatermolen deed omgaan'. De herinnering aan deze molen is verdwenen en hij zal dan ook niet lang na 1829 zijn afgebroken.

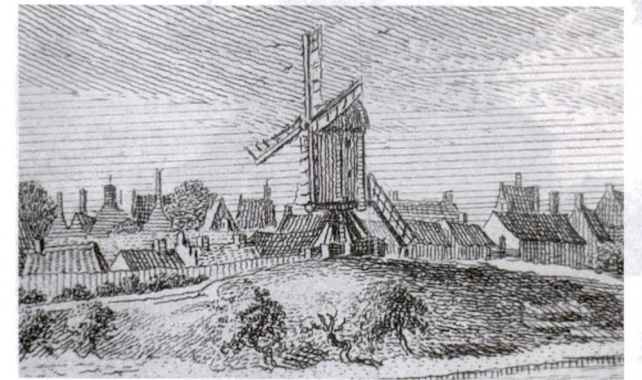
Om nu zo logisch mogelijk voort te bouwen, gaan we, als vervolg op de waterradmolens, verder met de *Haepsche* of *Homoetse molen* waarvan hiervoor als waterradmolen reeds melding werd gemaakt. Zoals gezegd is niet bekend wanneer de watermolen werd vervangen door de windmolen. De (water)molen was dus door de stad opgedragen aan de Gelderse graaf. In 1430 blijkt Stepharea van Wisch, vrouw van Hendrik van Homoet, ermee te zijn beleend. Op 9 mei 1431 wordt Steven van

Détail van de kaart van Nicolaas van Geelkerken met links vooraan de Walmolen. (Collectie Deutekom).

De molen van Sagleven, zoals die voorkomt op de kaart van Nicolaas van Geelkerken uit plm. 1640. (Collectie Deutekom).

De Walmolen door de ogen van Jan de Beijer op diens tekening uit het jaar 1743. (Collectie Deutekom).

Wisch met het slot Terborg en allerlei andere goederen beleend door de hertog van Gelre, alsmede met het goed *ter Hape* met de molen. (Leenregister, Kwartier van Zutphen, no. 164).

In 1486 – volgens het Gelderse Leenregister op 14 april maar volgens een oorkonde in het Archief Huis Bergh op 18 mei – droeg Hendrik van Homoet de molen op aan graaf Oswald van Bergh. Deze werd er vervolgens mede beleend door Maximiliaan van Oostenrijk, die toen in deze gewesten de lakens uit-

deelde. Hij stond Oswald toe de hof en de molen *ter Haep* weer bij het leengoed Terborg te voegen, waarvan het tevoren door de heer van Ghemen was afgesplitst. De heer van Ghemen was Maximiliaans stadhouder en drost van Zutphen. Graaf Willem van Bergh verkocht er op 28 april 1562 een rente uit van zestig gulden Brabants per jaar aan Cornelis van Delen, landdrost van Bergh. Ook lazen we dat in 1502 Berghse soldaten op de molen lagen en één van hen, een zekere Arnt Piper, acht ossen gestolen had die aan de Emmerikse burgers toebehoorden. (Archief Huis Bergh, Reg. 425, 1275, 1280, 1291, 2935 en Br. 2198). Deze molen, de latere windmolen, stond er nog tot kort voor de vergraving van de Oude IJssel, omstreeks zeventig jaar geleden en was toen een achtkante bovenkruier met een stelling, op een stenen onderstuk. De romp was gedekt met riet. Hij was als korenmolen in gebruik en de laatste molenaar was een zekere Kleve.

De Walmolen, de molen van Becking, is na de restauratie zo'n beetje het beeldmerk van Doetinchem geworden. Uit de plattegrond van Doetinchem door Slichtenhorst (1654) blijkt dat er toen, dus drie eeuwen geleden, al een molen stond op de zuidoostelijke hoek van de stadswal, een standerdmolen uiteraard zoals in die tijd gebruikelijk was. Later is er een stenen bovenkruier met stelling voor in de plaats gekomen, met rieten kap, en deze molen staat er thans nog. In de jaren zestig van de vorige eeuw werd besloten de Walmolen te slopen omdat omstreeks 1910 de wieken ervan waren verdwenen. Gelukkig heeft toen een actiecomité uit de burgerij onder leiding van G.J.B. Stork ervoor gezorgd, dat restauratie kon plaatsvinden. In 1965 kon de walmolen weer in oude glorie herrijzen, zodat de bezoeker van Doetinchem, die de stad van over de Oude IJssel nadert, thans weer ervaart, hoe mooi het stadsgezicht met rivier en molen is, nu een wiekenkruis zich tegen de

De Walmolen, nog met wieken, aan het begin van de twintigste eeuw (Foto Staring Instituut).

De Walmolen is een ronde stenen bovenkruier met stelling en heeft een vlucht van 23 meter. De voorganger van deze molen was, zoals bijna altijd, een standaardmolen die in 1850 door brand is verwoest. Hij is herbouwd in de huidige gedaante en

achtergrond van stad en lucht aftekent.

Eén van de oudste Doetinchemse molens is de Holtkampse molen. De naam zegt het reeds, hij stond op de Houtkamp, thans de Veemarkt en wel tegenover de oude ambachtsschool, die op de plaats stond waar zich nu, op de splitsing van de Houtkampstraat en de Dokter Huber Noodtstraat, een kantoorgebouw bevindt. Het tegenwoordige café Ketz, op de hoek Houtkampstraat/Holterweg, was voorheen molenaarshuis. Over deze molen worden we ingelicht door verschillende oorkonden, de oudste van 13 november 1459, waarin Johan van Heze aan het gasthuis o.a. een hof met bijenschuur aan de Molenkamp

in bedrijf geweest tot 1908. Twee jaar later is alles eraf gesloopt zodat alleen de 'doofpot' overbleef. Toen de gemeente in 1961 de restanten wilde slopen, kwamen enkele burgers daartegen in het geweer. Zij vormden de Stichting Walmolen Doetinchem, de voorloper van de thans nog bestaande Stichting Doetinchemse Molens. Zij, dat wil zeggen huisarts Engelsman en de heren G.J.B. Stork en G. van Veen, voorkwamen de afbraak en een restauratie volgde. Sinds 1965 draaien de wieken weer. Gemalen wordt er niet meer omdat in de molen de VVV is gehuisvest.

Eigenaren: H. van Eyck (1851-1862), J.A. Becking (1862-1886), wed. J.A. Becking-Roelofs (1886-1891), A.H. Becking (1891-1899), A.H. Becking en gemeente Doetinchem (1899-1958), gemeente Doetinchem (1958-heden).

Molenaars: Henk Prinsen (vaste molenaar), Coen Pinkse en Anton Westerveld.

Openstelling: dinsdag van 9.00 tot 12.00 uur en meestal ook donderdag van 14.00-17.00 uur.

Bezichtiging en rondleiding zijn dan gratis.

Bezichtiging tegen een geringe financiële bijdrage is op andere dagen en tijdstippen mogelijk na afspraak met de vaste molenaar, Henk Prinsen, die te bereiken is via de VVV, tel. 0314-343143. (Foto Rob Koops).

schenkt. Een stuk van 26 juli 1468 spreekt van een hof bij de windmolen op de 'wetering', waarbij als wetering waarschijnlijk de Slinge wordt bedoeld, die er vlak langs liep. Op 27 maart 1501 is er sprake van een rente van 24 rijnsse guldens per jaar, komende uit de windmolen voor de stad Doetinchem (de Houtkamp lag destijds ver buiten de stad), welke rente door Johan van Wisch en zijn vrouw Margaretha werd verkocht aan Reynolt van Azewijn. De molen wordt, hoewel niet nauwkeurig, op meergenoemde plattegrond van Slichtenhorst van 1654 aangegeven. (P. Nijhoff-Inv. v.h. Oud Archief v. Doetinchem, p. 51 en 52).

In 1642 werd er een proces voor het Hof van Gelderland gevoerd tussen de magistraat van Doetinchem en Georg Ernst, graaf van Limburg Stirum, over het recht van dwangmolens in het ambt Doetinchem. De Holtkampse molen was namelijk eigendom van de tak der heren van Wisch, wier heerlijkheid later door huwelijk aan de Van Limburg Stirums kwam. In 1693 werd volgens het Leenregister Maria Magdalena, douairière van Nassau, gravin van Limburg, ermee beleend. Later (1744-1758) voerde Mr. O.P. Hoevel, als advocaat van prins Carel van Pruisen, een proces tegen de weduwe Gysekamp over het bezit van de Holtkampse molen. (Arch. Heren van Wisch in Invent. v. Rijks e.a. Arch. II, 1929, Inv. Nos. 119 en 291)

Lovink schrijft in zijn boek *De geschiedenis van Doetinchem* (pagina's 33 en 153) dat op 12 augustus 1612 de bliksem de molen vernielde, terwijl de 18e januari 1617 een twaalfjarige jongen in de molen werd 'doorgemalen'. Tijdens de zeer hevige storm van 9 november 1800 tussen vier en acht uur 's avonds, begaf de

molenaar zich naar zijn molen, teneinde hem stil te doen staan. Twee burgers, Gerrit Jan Utink en Willem Jakobs zouden hem daarbij helpen. Bij de molen aangekomen werd deze echter door een zeer sterke windvlaag omvergeworpen.

De mulder redde zich door ijlings tegen de wind in te lopen, maar de beide burgers, dit zo spoedig niet bedenkende, hoewel zij er tevoren voor waren gewaarschuwd, liepen voor de wind af en werden door de neerstortende molen verpletterd. Als wonderlijke speling van het lot bleef de in de molen aanwezige knecht Dirk, die ermee omviel, gespaard en liep slechts lichte verwondingen aan een been op. Wel zat hij zo tussen het houtwerk ingeklemd, dat hij er uitgezaagd moest worden. Deze molen was een zogenaamde standerdmolen, een houten rechthoekige kast, rustende op een drietal steunen. Dit soort molens overkwam steeds weer het lot van omwaaien en uit bovenstaande kunnen we wel opmaken, dat het beroep van molenaar nog niet zo ongevaarlijk was.

De watermolen aan de Bielheimerbeek bij Gaanderen die in 1919 werd gesloopt. (Foto Staring Instituut).

De molen van Sagleven aan de Terborgseweg, in 1918 door brand verwoest. (Foto Staring Instituut).

Als opvolger van de omgewaaide molen werd de molen *Aurora* gebouwd, ook een standerdmolen, doch deze moest na zeventig jaar door de inmiddels hoog opgeschoten bomen rondom, worden afgebroken. In 1871 werd hij naar Dichteren overgebracht en met de materialen ervan werd de tegenwoordige molen *Aurora* aldaar gebouwd.

Ongeveer een halve kilometer benoorden de kerk, tussen de Ds. van Dijkweg en de IJkenbergerweg, stond een vierde windmolen. Deze is in het bezit geweest van de familie Coops en is omstreeks 1915 afgebroken. Het was evenals de latere Hapse molen, een achtkante bovenkruier met stelling op een stenen onderstuk; bezat evenwel een houten tussenstuk en was gedekt met riet. Het was een korenmolen. Lovink deelt echter op pagina 80 van zijn boek mede, dat hij de 'oliemolen' van Kerst Coops nog gekend heeft. Waar in 1830 een oliemolen van Kerst Coops wordt vermeld, bedoelt men de rosoliemolen, die in de

stad, namelijk in de Kapoeniestraat, gevestigd was. (Zie het artikel *De staat van de molens in de Achterhoek omstreeks 1830*, door J. Nieuwburg, Archief 1975.) De heer F. Tiecken te Doetinchem, die mij verschillende mededelingen deed over de vroegere Doetinchemse molens, vertelde mij, dat hij als jongen de windmolens van Coops nog gekend had en dat er omstreeks 1900 een tienjarige jongen, Draafsel geheten, door de wicken getroffen en gedood werd.

In het Stadsmuseum wordt de gedenkplaat bewaard die herinnert aan de eerstesteenlegging voor de molen van Sagleven aan de Terborgseweg. (Foto Rob Koops).

Na de molens in Doetinchem zelve besproken te hebben, gaan we nu over tot die in het Ambt-Doetinchem en beginnen met de molens in Gaanderen, waarvan thans niets meer over is. Bij het klooster Bethlehem aan de Bielheimerbeek, hoorde al vroeg een wateradmolen, waar het graan voor de monniken en buurtbewoners gemalen werd. Zowel klooster als molen zijn verdwenen, de plaats waar

de molen gelegen heeft, is nog wel bekend.

Over de geschiedenis van deze molen kunnen we het volgende mededelen. Op 25 november 1285 lezen we dat Steven van Wisch en zijn broer Jan het klooster Bethlehem toestemming verlenen om de weg langs de molen te sluiten, zulks wegens overlast van landlopers (Sloet no. 1094). De waterradmolen van het klooster verviel, toen tijdens de hervorming het klooster werd verlaten en verwoest (circa 1580). Op dezelfde plaats werd ruim een eeuw later evenwel weer een water-rad gebouwd, nu om een ijzergieterij van kracht te voorzien. In 1689 verkreeg Josias Olmius van de Staten van Zutphen een octrooi 'om te mogen ontdekken, soecken ende reduceren soldaene minerael van ijser ende alle andere mineraliën, als hij aldaer sal kunnen vinden, dienstig om iser te gieten'.

In 1691 werd deze ijzergieterij, de oudste in Nederland, in bedrijf gesteld op dezelfde plaats waar de vroegere korenmolen van het klooster gelegen had. Men goot er in 1741 handgranaten, bomben, kogels en velerlei ijzerwerk tot huiselijk gebruik, aldus de Tegenwoordige Staat van Gelderland. In 1794 werd het gieterijbedrijf overgebracht naar Laag-Keppel en groeide daar uit tot de Keppelsche IJzergieterij. Dit bedrijf, het zij als aardig intermezzo hier vermeld, gebruikte tot 1958 nog een gemoderniseerd metalen waterrad, als voordelige aanvulling van de energiebehoefte. In afwijking van de eeuwenlang gebruikelijke methode had men het rad hier evenwel niet staand of, zo men wil verticaal, geplaatst doch liggend, ofwel horizontaal.

Na 1794 verviel dus de watermolen te Gaanderen weer, nog kan men thans de plaats ervan aanwijzen, achter de boerderij *De Koepel*, ongeveer vijftig meter beneden de brug over de beek. De Oudheidkundige Vereniging Gaanderen heeft op de plek een gedenksteen doen plaatsen. De molen lag op de linkeroever van de beek en in het weiland ter plaatse vindt

De Bennink- of Velsmolen aan de Varsseveldseweg zonder wieken, wachtend op de restauratie die op 14 juni 1980 met de officiële ingebruikname werd afgerond. (Foto Staring Instituut).

Op de plaats van de huidige *Benninkmolen* in de buurtschap IJzevoorde aan de Varsseveldseweg stond vroeger een kleine stenen grondzeiler, gebouwd in 1856 door B. Vels. Aangezien de molen in slechte staat verkeerde, werd hij in 1920 gesloopt. De in Zelhem staande *Buursinkmolen* werd aangekocht en overgebracht naar

men thans nog slakken en resten van het hoogovenbedrijf, dat hier eens bloeide. Zelfs werden er jaren geleden nog ijzeren kogels gevonden. De zware eiken balken, restanten van de molen, werden in 1932 verwijderd tijdens de normalisatie van de beek. Op 15 september 1977 zijn door de werkgroep bodemonderzoek van de Historische Vereniging Deutekom o.a. nog drie gietijzeren mallen opgegraven, welke dienden tot het gieten der bomben.

De tweede waterradmolen lag honderd meter verder stroomopwaarts, dus even boven

Doetinchem, waar hij op een stenen voetstuk werd geplaatst.

De molen is eind jaren zeventig door de gemeente Doetinchem aangekocht, waarna met de restauratie werd begonnen. Na de restauratie is de molen in 1980 in al zijn luister officieel in gebruik genomen. Het is een mooi staaltje van molenbouw geworden met zijn bekleding van schaliën.

De molen, welke aanvankelijk de naam *Velsmolen* droeg, is na de restauratie in 1980 omgedoopt in *Benninkmolen*, omdat de familie Bennink vanaf de herbouw in 1921 zo nauw met deze molen verbonden is geweest.

Eigenaren: J. F. Bennink (1921-1949), wed. J.F. Bennink-Molenkamp (1949-1955), F.H. Bennink (1955-1976), gemeente Doetinchem (1976-heden). Molenaars: Leo Luttkholt (vaste molenaar), Jan van Krieken en Wilma Hilbers.

Openstelling: dinsdag en zaterdag van 9.00-12.00 uur. Tijdens deze openingstijden zijn de bezichtiging en de rondleiding gratis. Bovendien zijn dan op de molen diverse soorten zelf gemalen meel en andere natuurproducten te koop. Voor bezichtiging op andere tijdstippen wordt een kleine financiële vergoeding gevraagd en dient contact opgenomen te worden met molenaar Leo Luttkholt, tel. 06-51287694, of via het telefoonnummer van de Benninkmolen, 0314-365671. (Foto Rob Koops).

de brug over de beek. Naar men verhaalt zou deze molen als korenmolen zijn gesticht door de voormalige burgemeester van het Ambt-Doetinchem, S. Horstingh, die in het begin van de negentiende eeuw leefde. Het door hem aldaar gebouwde, thans witgekalkte huis op de linker beekoevers, was toen molenaars-huis. De molen lag evenwel op de rechteroever van de beek, het was een onderslagrad. Een oude ansicht toont dit rad.

In 1910 kochten de gebroeders Veldink de molen van een zekere Willemsen. Er stond toen een houten molenhuis, voorheen was dit

van steen. Doch omstreeks 1980 was dit door het water ondermijnd en stortte in de beek zodat men bascule, gewichten enz. uit het water moest opvissen. In 1916 was er een proces over de waterrechten tussen de gebroeders Veldink en het Waterschap van de Oude IJssel, afdeling Linkeroeverbeken. De molen werd toen al weinig meer gebruikt. Tenslotte verkochten de molenaars voor 750 gulden

(€ 340) de waterrechten aan het waterschap, dat zich verplichtte een stuw te bouwen binnen het terrein van de molenaars en tevens over de beek in plaats van de oude, houten brug een betonnen brug aan te leggen, waarover de molen vanaf de weg bereikbaar was. Het molenrad, een onderslagrad, zoals wij reeds schreven, verdween in 1919. Het was toen al gedeeltelijk onbruikbaar, en werd verkocht aan een molenaar in Maasniel. De molen wordt thans elektrisch gedreven.

De geschiedenis van de ijzermolen kan men terugvinden in het *Gedenboek De Liemers* op bladzijden 307 en 308, die van de korenmolen werd medegegeeld door de heer W. Veldink te Gaanderen.

Behalve de beide waterradmolens is Gaanderen ook nog een windmolen rijk geweest. Deze stond op de heuvelrug, nabij de spoorlijn, een paar honderd meter ten noord-westen van de Martinuskerk. Het was een ronde stenen bovenkruier op een molenbelt met inrit. De molen behoorde in eigendom aan dezelfde eigenaar als de watermolen. De heer Veldink, die de waterradmolen gekocht had van een zekere Willemsen, vertelde dat genoemde Willemsen de windmolen nog gekend had. De windmolen verbrandde omstreeks 1910. Er liep een pad van de waterradmolen door de landerijen naar de windmolen, het voordeel was dat men, al naargelang er geen wind of voldoende watertoevoer was, naar verkiezing één van beide molens kon gebruiken.

Op het industrieterrein Grutbroek zijn twee straatnamen, die onze herinnering aan de vroegere zaagmolen levend houden, namelijk Houtmolenstraat en Zaagmolenpad. Deze molen bevond zich tussen de IJsselstraat en de Nemaho, nabij de Oude IJssel. Vroeger gingen veel Doetinchemmers zwemmen en roeien in de Oude IJssel bij Smeitink; ca. 150 meter verderop stond een groepje woningen bijeen, waarvan de bewoners een hechte gemeenschap vormden. Deze gemeenschap werd in de

De Aurora in Dichteren, ook wel de molen van Harbers genoemd, vroeger. Toen stond de molen nog in het open veld, nu is zij voor een belangrijk deel ingebouwd. (Foto Staring Instituut).

De Dichterense molen *Aurora* is in de herfst van 1978 weer in gebruik gesteld en werd toen bemalen door de zoon van de vorige eigenaar, de heer A. Harbers. Het is een stenen grondzeiler met een vlucht van 22 meter. De Dichterense molen heeft vroeger op de Houtkamp bij de Veemarkt gestaan.

volksmond de *Zagemöll* genoemd.

Op deze plaats heeft vroeger een houtzaagmolen gestaan. Volgens het artikel *De staat van de molens in de Achterhoek* door J. Nieuwburg (Archief 1975) wordt deze zaagmolen Langeraksche weiden in 1832 genoemd: 'eene aan de rivier den Ouden IJssel gelegen zaagmolen zijnde een paltrok, hebbende twee sleeden benevens twee ramen en een schulpraam mitsgaders eene loots'. Het merkwaardige van dit type is, dat de hele zagerij bij het stellen van de molen meedraaide met het molenwerk. Het was het oudste type zaagmolen dat er bestond; u kunt in het Openluchtmuseum te

Het café A.W. Ketz, op de hoek Veemarkt, was vroeger het muldershuis. In een oude oorkonde van 1459 is er al sprake van een windmolen. Volgens de *Geschiedenis van Doetinchem* door Lovink, werd de molen in 1621 door blikseminslag vernield, waarna hij weer als standaardmolen is herbouwd. In 1617 zou er een twaalfjarige jongen zijn 'doorgemalen'. Op 9 november 1800 werd de molen door een stevige storm omgeblazen. Als opvolger werd weer een standaardmolen gebouwd, de *Aurora*, die echter in 1871 naar Dichteren overgebracht werd omdat hij teveel tussen de opgroeiende bomen kwam te staan. In Dichteren werd met de onderdelen van de standaardmolen een ronde stenen grondzeiler gebouwd. Deze molen is, evenals de Walmolen, volkomen maalvaardig gerestaureerd. Eigenaren: A. Harbers (1870-?), wed. C. Harbers-Helmes (?-1906), W. Harbers (1906-1944), A. Harbers (1944-1978), gemeente Doetinchem (1978-heden).

Molenaar: Wim Freriks.

Openstelling: maandag en donderdag van 9.00-12.00 uur. Bezichtiging en rondleiding zijn dan gratis. Buiten deze tijden wordt een geringe vergoeding gevraagd en moet een afspraak worden gemaakt met molenaar Freriks, tel. 06-29496342. (Foto Rob Koops).

Arnhem nog zo'n molen bezichtigen.

In 1832 was Willem Struben, koopman te Doetinchem, de eigenaar van de molen. Wanneer deze gebouwd en afgebroken werd, is tot dusverre niet bekend.

De molen *Aurora*, tot begin jaren zeventig in de vorige eeuw eigendom van A.H. Harbers, werd in verband met de restauratie aangekocht door de gemeente Doetinchem. De molen staat al sedert 1871 aan de vroegere driesprong Wehl-Kilder-Doetinchem. Deze ronde bovenkruier zonder stelling is een stenen grondmolen, d.w.z. niet op een molenbelt geplaatst, en heeft een geasfalteerde hou-

ten kap. Zoals we bij de *Holtkampsche molen* reeds mededeelden, is de *Aurora* als standerdmolen oorspronkelijk op de Houtkamp gebouwd, daarna overgeplaatst naar Dichteren en aldaar als stenen molen herbouwd met onderdelen van de standerdmolen. In 1953 en 1954 werd deze molen gerestaureerd en van Ten Have remkleppen en stroomlijnwieken voorzien.

Reeds geruime tijd in stilstand en in verval stond te IJzevoorde, aan de Varsveldseweg naar Slangenburg, een achtkantige bovenkruier met stelling op een stenen onderstuk en gedekt met geasfalteerd hout, de *Velsmolen*. Vroeger stond op deze plaats een grondzeiler, die in 1856 gebouwd was door B. Vels. Ongeveer in 1920 is die molen door brand verwoest. De huidige molen is in 1921 gebouwd met gebruikmaking van onderdelen van een molen uit Zelhem. Tot begin jaren zeventig in de vorige eeuw was hij eigendom van F.H. Bennink. Daarna werd hij door de gemeente Doetinchem aangekocht en gerestaureerd in 1980. Sindsdien kunnen zijn wieken weer draaien in deze prachtige omgeving.

Bronnen:

Kronyck nrs. 6, 7 en 8.

Archief Stichting Doetinchemse Molens.

De molen van Coops tussen de Ds. van Dijkweg en de IJkenbergerweg in 1908. Omstreeks 1915 is deze molen afgebroken (Foto Staring Instituut).

MEER OVER MOLENS

Molenbestuur weer net als vroeger driemanschap

Het molenbestuur in Doetinchem is enkele jaren geleden, wat de omvang van de bezetting betreft, teruggekeerd naar de beginsituatie. In 1961 wierpen drie mannen, de heren Stork, Van Veen en Engelsman, zich voor de sloop van de restanten van de Walmolen. En met succes. Nu, ruim veertig jaar later, zijn het weer drie mensen die dit cultureel erfgoed bewaken. Onder hen één vrouw, Joke Visser-Scheers, tevens de voorzitter. Zij wordt gesecondeerd door twee mannen, Ton Rietbergen en Jan Helming.

Eerstgenoemde, tevens secretaris/penningmeester, maakt al sinds mensenheugenis deel uit van het bestuur van de Stichting Doetinchemse Molens. Hij werd destijds als ambtelijk secretaris door het gemeentebestuur in het molenbestuur 'geposteerd'. Daarvan maakten toen ook nog een wethouder en een raadslid deel uit. In totaal telde het stichtingsbestuur toen negen leden. Dit aantal is, nadat in 1980 ook de restauratie van de laatste van de drie overgebleven Doetinchemse molens was voltooid, teruggebracht tot drie.

De stichting heeft drie geldgevers, de provincie, de gemeente en de donateurs. De provincie geeft jaarlijks een subsidie die is gebaseerd op het aantal uren dat een molen draait. Het bedrag is aan een maximum gebonden, te weten € 1.200. Maar daarvoor moeten er per jaar minimaal 240.000 omwentelingen worden gemaakt. Reken er maar op dat de vrijwillige molenaars ervoor zorgen dat dit aantal wordt gehaald.

De gemeente heeft een vaste post op de begroting staan voor het groot onderhoud van de molens.

Van de oorspronkelijke 150 donateurs zijn er nu nog negentig over. De stichting gaat de komende jaren 'de boer op' om te proberen dit aantal op te krikken. Hun steun kan niet worden gemist. Daaruit worden kleinere, niet door subsidie gedekte, uitgaven bekostigd, zoals materialen voor kleine reparaties, een kerstpresentje voor de

vrijwillige molenaars en hun jaarlijkse excursie naar andere molens.

Wie het warme hart dat hij of zij de Doetinchemse molens toedraagt, wil vertalen in een financiële bijdrage – het minimumbedrag is € 12,50; meer is welkom – kan contact opnemen met Ton Rietbergen, Burg. de Bruijnstraat 5, 7006 AT Doetinchem (tel. 06-20226026).

Tenslotte ontvangt de stichting nog 'een paar centen' voor de prentbriefkaarten met afbeeldingen van de molens. Die zijn op elk van de drie molens verkrijgbaar.

Molenaar worden

Molenaar worden. Niet als een betaalde baan maar als een onbezoldigd vrijwilliger. Dat kan. De Stichting Doetinchemse Molens kan, ten behoeve van de continuïteit in de bezetting van de molens in de komende jaren, een aantal enthousiaste mensen gebruiken die het vak van molenaar willen leren. Dat kunnen zowel mannen als vrouwen zijn. De opleiding wordt verzorgd door de molenaars van de stichting en wordt afgesloten met een landelijk examen. Mensen die hiervoor belangstelling hebben, kunnen contact opnemen met de secretaris/penningmeester van de stichting, Ton Rietbergen, Burg. de Bruijnstraat 5, 7006 Aj Doetinchem (tel. 06-20226026).

Molendag

Doetinchem krijgt een molendag. Het bestuur van de Stichting Doetinchemse Molens heeft hiertoe besloten om de drie molens nog meer onder de aandacht van de bevolking te brengen. Begin mei is er elk jaar een landelijke fiets- en molendag. Het accent is bij dit evenement steeds meer op het fietsen en steeds minder op de molens komen te liggen. In andere provincies is men er al eerder toe overgegaan een provinciale molendag in het leven te roepen. In Gelderland bestaan daarvoor geen plannen maar de Stichting Vrienden van de Gelderse Molens heeft te kennen gegeven plaatselijke initiatieven te willen ondersteunen door die te vermelden in het kwartaalblad van de stichting.

Idyllisch plaatje van Doetinchem zo'n eeuw geleden. (Foto Staring Instituut).

Een werkgroepje, bestaande uit enkele molenaars en een bestuurslid, bereidt de plannen voor een Doetinchemse molendag voor. Via de pers en de eigen website van de stichting hoort u er te zijner tijd meer over.

Website

Sinds begin dit jaar beschikt de Stichting Doetinchemse Molens over een eigen website, www.doetinchemsemolens@tref.nl. Het e-mailadres van de stichting luidt info@doetinchemsemolens.nl.

Met deze website geeft het bestuur uitvoering aan een van de doelstellingen, zoals die zijn geformuleerd in de tientallen jaren geleden opgestelde statuten. Deze luidt: *het bevorderen van de belangstelling voor molens in het algemeen en van die voor de molens te Doetinchem in het bijzonder.*

De met veel fraaie foto's opgetuigde website geeft informatie over de drie molens, de stichting en haar bestuur, de molenaars en de openstellingstijden. Verder wordt aangegeven hoe men donateur kan worden en is een gastenboek opgenomen. Daarin kan men berichten, adviezen of wensen voor de Stichting Doetinchemse Molens vermelden.